

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

به نام خداوند بخشنده و مهربان

علوم تجربی

اول دبستان (جلد ۳)

نیازهای ویژه

وزارت آموزش و پرورش
سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

نام کتاب: علوم تجربی - اول دبستان - کد ۳۱۰۶۳
پدیدآورنده: سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور
مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف: معاونت برنامه‌ریزی آموزشی و توان‌بخشی
شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تألیف: ملکه حلاج دهقانی، ویدا درختی، مریم مهدوی، هاجر عمل صالح
مدیریت آماده‌سازی هنری: اداره چاپ و انتشارات سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور
شناسه افزوده آماده‌سازی: احمدرضا امینی (مدیریت امور چاپ و تولید) - محمد مهدی ذبیحی فرد (تصویرگران)، محمد مهدی ذبیحی فرد (طراح گرافیک، جلد و صفحه‌آرا)
نشانی سازمان: تهران: خیابان انقلاب، خیابان برادران مظفر، شماره ۶۶، تلفن: ۶۶۹۷۰۴۵۵
کد پستی: ۱۴۱۶۹۳۵۶۸۴
ناشر: شرکت افست: تهران - کیلومتر ۴ جاده آبعلی، پلاک ۸، تلفن: ۷۷۳۳۹۰۹۳، دورنگار: ۷۷۳۳۹۰۹۷
صندوق پستی: ۴۹۷۹ - ۱۱۱۵۵
چاپخانه: شرکت افست (سهامی عام)
سال انتشار و نوبت چاپ: چاپ ۱۳۹۸

برای دریافت فایل pdf کتاب‌های درسی به نشانی www.chap.sch.ir مراجعه نمایید.

کلیه حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور است و هرگونه استفاده از کتاب و اجزای آن به صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس برداری، نقاشی، تهیه فیلم و تکثیر به هر شکل و نوع بدون کسب مجوز از این سازمان ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

ISBN 978-964-05-2309-4

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۰۵-۲۳۰۹-۴

بسم الله الرحمن الرحيم

فرایند تولید برنامه درسی مجموعه فعالیت‌های نظام‌مند و طرح‌ریزی شده‌ای است، که تلاش دارد ابعاد چهارگانه زیر نظام برنامه درسی (طراحی، تدوین، اجرا و ارزشیابی) را در یک فعالیت منسجم، هماهنگ با غایت و اهداف نظام تعلیم و تربیت رسمی سازماندهی نماید.

در تدوین محتوای کتب دانش‌آموزان با نیازهای ویژه که بخشی از فرایند برنامه‌ریزی درسی است، سعی شده تا ملاحظات ساحت‌های تربیتی حاکم بر فلسفه تعلیم و تربیت که ناظر بر رشد و توانمندی دانش‌آموزان برای درک و فهم دانش پایه و عمومی، کسب مهارت‌های دانش‌افزایی، به‌کارگیری شیوه تفکر علمی و منطقی، توان تفکر انتقادی، آمادگی جهت بروز خلاقیت و نوآوری و نیز کسب دانش، بینش و تفکر فناورانه برای بهبود کیفیت زندگی است، مورد توجه قرار گیرد. این محتوا با فراهم نمودن فرصت‌های مناسب برنامه درسی ضمن تأکید بر انعطاف در عین ثبات و همه‌جانبه‌نگری و توجه به هویت ویژه متریبان با نیازهای خاص، زمینه‌ساز دستیابی دانش‌آموزان به کسب شایستگی‌های لازم (توانمندی‌ها، مهارت‌ها) می‌باشد.

امید است این محتوا در تحقق اهداف مؤثر باشد و معلمان عزیز و گرامی با بهره‌گیری از این کتاب بتوانند فراگیران را در دستیابی به صلاحیت‌های فردی و اجتماعی یاری نمایند.

این کار بزرگ حاصل همکاری صمیمانه کارشناسان سازمان آموزش و پرورش کودکان استثنایی و گروه‌های تألیف کتاب‌های درسی می‌باشد، شایسته است از تلاش و مساعی این عزیزان و همکاران سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت متبوع که در مراحل چاپ و آماده‌سازی ما را یاری داده‌اند، تقدیر و تشکر نماییم. در اینجا از همه همکاران و صاحب‌نظران درخواست می‌نمایم، تا نظرات و پیشنهادهای خود را در خصوص این محتوا به این سازمان منعکس نمایند.

دکتر مجید قدمی
معاون وزیر و رییس سازمان
آموزش و پرورش استثنایی کشور

فصل اوّل: علوم زندگی

۱. غذا ۱۰

۲. دنیای جانوران ۲۲

۳. دنیای گیاهان ۳۵

فصل دوم: علوم زمین

۴. سنگ و خاک ۴۹

۵. آب و هوا ۶۴

سخنی با همکاران گرامی

خداوند متعال را سپاس می‌گوییم که به لطف او توانستیم کتاب علوم پایه اول دبستان را تولید و به شما تقدیم کنیم. علوم یکی از حوزه‌های مهم یادگیری است. بر همین اساس بخشی از دانش امروز بشر که حاصل مطالعه و جست‌وجوی او در جهت شناخت جهان مادی در نظام‌ها و قوانین آن است «علوم تجربی» نامیده می‌شود.

برنامه درسی علوم با ارتباط همه‌جانبه به چهار عرصه‌ی خود، خلق، خلقت و خالق متعال به شناخت و استفاده‌ی مسئولانه از طبیعت به مثابه بخشی از خلقت الهی با هدف تکریم یا آبادانی و آموختن از آن برای ایفای نقش سازنده و ارتقای سطح زندگی فردی و اجتماعی می‌پردازد.

کتاب درسی علوم پایه اول ابتدایی از بخش‌های متنوعی تشکیل شده است، که هر قسمت دارای ویژگی‌های خاصی است و هدف‌های مربوط به خود را دنبال می‌کند. این بخش‌ها عبارتند از:

۱. تصویر عنوانی: هر فصل کتاب با یک تصویر عنوانی که مرتبط با موضوع درس است شروع می‌شود، و هدف آن ایجاد انگیزه در فراگیران، آماده‌سازی آنان و برانگیختن دانش‌آموزان برای طرح سؤال و ایجاد زمینه‌ای برای گفت‌وگو درباره موضوع درس است. در این قسمت آموزش مفهوم خاص مورد نظر نیست بلکه با استفاده از آن آموزگار تا حد امکان فراگیران را به طرح سؤال و گفت‌وگو در مورد موضوع درس تشویق می‌کند تا علاقه به بیشتر دانستن در آن‌ها ایجاد شود و به راحتی بتوانند وارد درس شوند.

۲. بازی: این فعالیت در ابتدای هر درس تحت عنوان بازی ارائه شده است، تا قبل از شروع درس دانش‌آموزان با یک فعالیت گروهی یا فردی در قالب بازی که مرتبط با موضوع درس است فضای مفرح و فعالی ایجاد شود و آن‌ها را برای ورود به درس جدید آماده نماید.

۳. ببین و بگو: آموزش و تدریس مفاهیم در این قسمت ارائه می‌شود. با توجه به این که دانش‌آموزان در پایه اول هنوز مهارت خواندن و نوشتن را به خوبی کسب نکرده‌اند. لذا متن‌های اصلی درس با تصاویر شروع شده است و دانش‌آموزان با مشاهده‌ی تصاویر و توضیحاتی که آموزگار ارائه می‌دهد، می‌توانند مضمون اصلی درس را دریافت کنند. در این قسمت یکی از هدف‌ها، مشاهده‌ی تصویرها و یا مشاهده‌ی موقعیت‌های مشابه یا واقعی و مقایسه‌ی آن‌ها از سوی فراگیران است. آن‌ها پس از مشاهده و مقایسه به پرسش‌های مطرح شده توسط آموزگار پاسخ می‌دهند و با هم گفت و گو می‌کنند و آموزگار بر جریان این فعالیت‌ها نظارت داشته و آن‌ها را هدایت می‌کند. در برخی از دروس در این بخش از دانش‌آموزان خواسته می‌شود تا خود فعالیتی را انجام دهند سپس در مورد آن بحث و گفت و گو کنند. معلم با انجام پرسش‌های مناسب هدایت گفت و گو را به عهده می‌گیرد. هم‌چنین در این بخش تصاویر زنجیره‌ای ارائه شده که در آن از فراگیران خواسته می‌شود با مشاهده‌ی هر تصویر داستان مربوط به آن را بیان کنند. هدف از این فعالیت‌ها تقویت مهارت‌های مشاهده، دقت و تمرکز و همین‌طور تقویت مهارت‌های کلامی است.

۴. انجام بده: بعد از هر فعالیت تدریس از فراگیران خواسته می‌شود تا فعالیت‌هایی را در قالب تمرین‌های مختلف تحت عنوان وصل کن، علامت بزن، دور آن خط بکش، رنگ کن، نشان بده، و ... انجام دهند. هدف از این بخش ارائه فعالیت‌هایی است که به تکمیل آموزش و تثبیت یادگیری کمک نماید.

۵. فکر کن: هدف از این فعالیت‌ها تشویق دانش‌آموزان به تعمق و دقت بیشتر در محیط زندگی است تا بتواند آموخته‌های خود را به محیط‌های واقعی تعمیم دهد، به طوری که فراگیر در این فعالیت‌ها به شناسایی مفاهیم مورد نظر در محیط‌های پیرامون خود پردازد.

۶. با والدین: مخاطب این بخش والدین و افرادی هستند که در زندگی روزمره با فراگیران در ارتباطند. بنابراین پیام‌هایی برای آگاهی والدین ارائه شده است تا مطالب آموخته شده را در زندگی واقعی دانش‌آموزان تعمیم دهند و از هر مکان و موقعیتی برای آموزش آن‌ها استفاده کنند.

فصل اوّل:

علوم زندگی

غذا:

بازی:

این بازی را در کلاس انجام دهید.

نام خوراکی‌های روی میز را بگو.

کدام را بیشتر دوست داری؟

بین و بگو:

● غذاها گوناگون هستند.

غذاهای گوناگون بخوریم.

چه غذاهایی برای صبحانه مناسب است؟

غذاهایی را که برای صبحانه مناسب است، را روی تابلو بچسبان.

به غذاهایی که صبح می‌خوریم **صبحانه** می‌گویند. خوردن صبحانه به سلامتی ما کمک می‌کند

بین و بگو:

داستان تصویرهای زیر را تعریف کنید.

بین و بگو:

چه غذاهایی برای نهار مناسب است؟

به تصویرهای زیر نگاه کنید.

شما برای نهار چه غذاهایی را دوست دارید؟

به غذاهایی که ظهر می خوریم **ناهار** می گویند.

بین و بگو:

چه غذاهایی برای شام مناسب است؟

در مورد غذاهایی که برای شام مناسب است، گفت و گو کنید.

به غذاهایی که شب می‌خوریم **شام** می‌گویند.

انجام بده:

● وقت ناهار است. این پسر باید کدام یک از غذاهای روی میز را انتخاب کند و بخورد؟ آن‌ها را رنگ کن.

انجام بده:

● با وصل کردن تصویرهای مربوط به صبحانه مادر را در چیدن میز صبحانه کمک کن.

در چیدن سفره‌ی غذا به مادر خود کمک کن.

انجام بده:

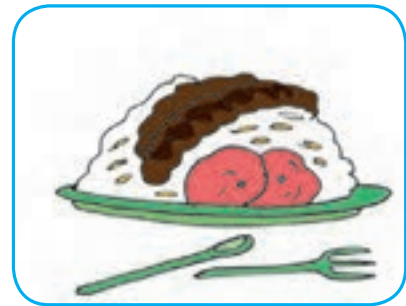
● کدام کار درست است؟ آن را علامت بزن.

انجام بده:

هر وعده ی غذایی را به زمان مناسب آن وصل کن.

با والدین:

فرزند خود را به خوردن غذاهای متنوع عادت دهیم.

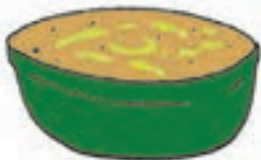

فکر کن:

در هر زمان چه غذاهایی را می‌خورید؟ علامت بزن.

شام

ناهار

صبحانه

دنیای جانوران:

بازی:

● این بازی را در کلاس انجام دهید.

حرکت این جانوران را نمایش بده.

ببین و بگو:

● جانوران چگونه حرکت می کنند؟

به این تصویرها نگاه کنید.

این جانوران چگونه حرکت می کنند؟

در کجا حرکت می کنند؟

چه جانوران دیگری را می شناسید که مانند آنها حرکت می کنند.

بعضی از جانوران برای حرکت کردن پرواز می کنند، بعضی راه می روند، بعضی شنا می کنند.

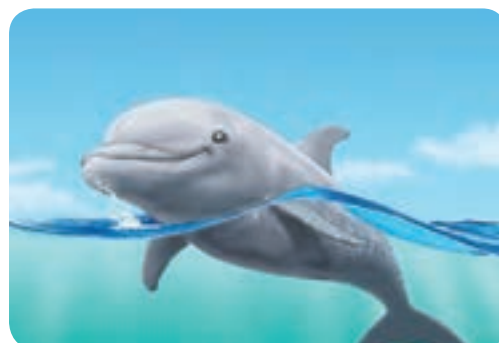

انجام بده:

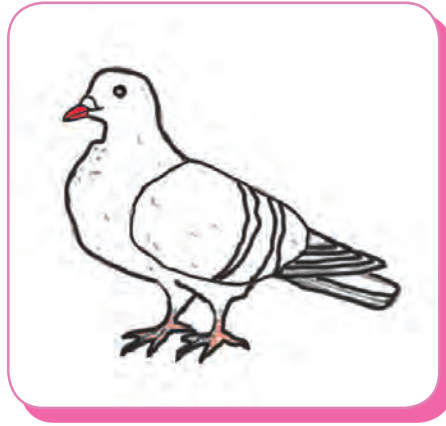
● جانورانی که مانند هم حرکت می کنند را در یک خط بسته بگذار.

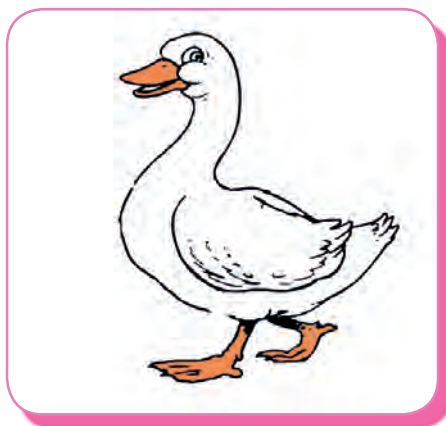
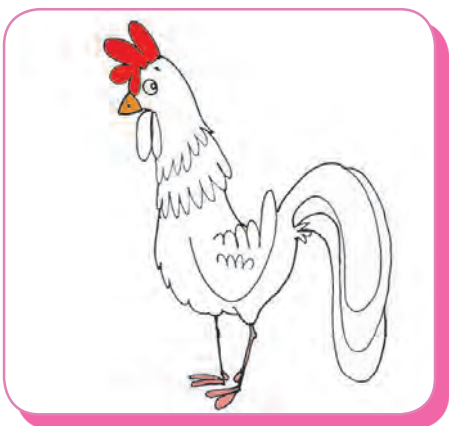

انجام بده:

● پرنده‌ای که در آسمان پرواز می‌کند، را رنگ بزن.

● پرنده‌ای که روی آب شنا می‌کند، را رنگ بزن.

ببین و بگو:

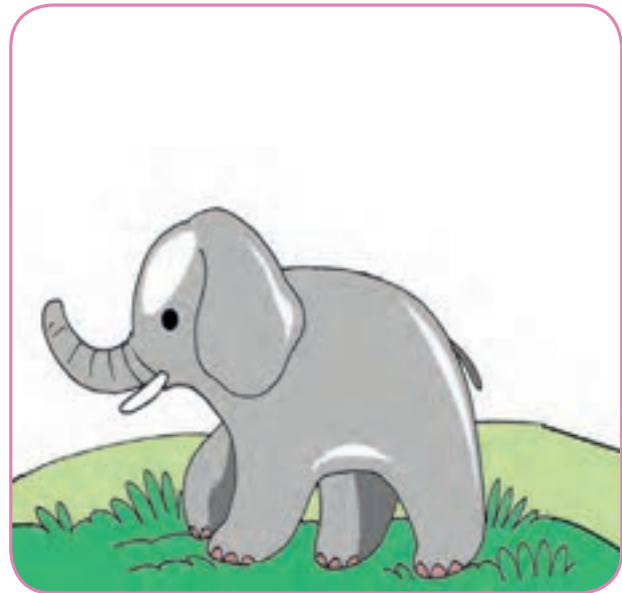
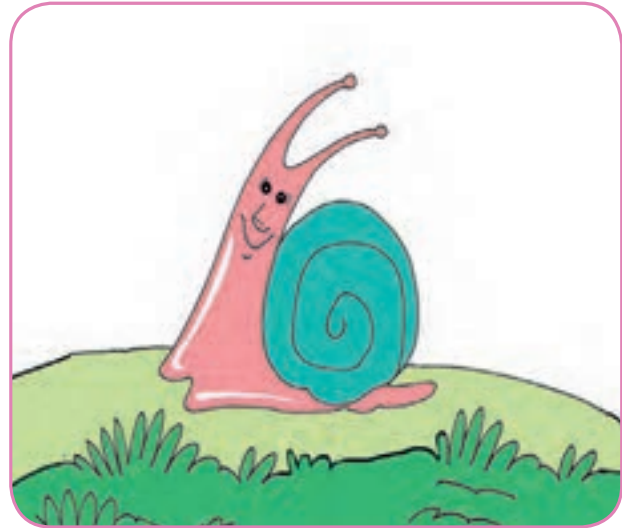
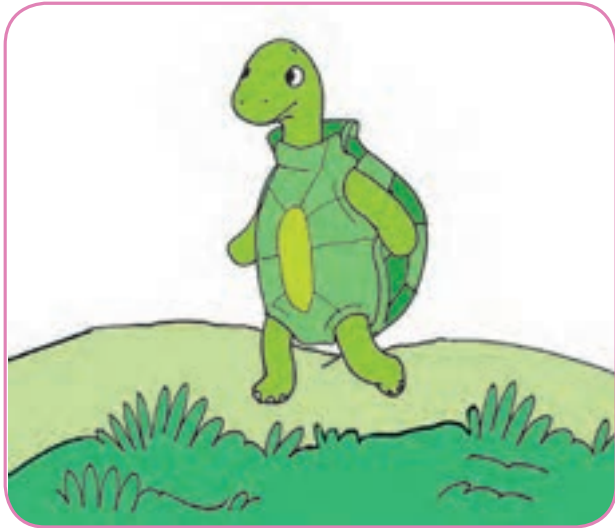
● بعضی از جانوران **تند** حرکت می کنند.

بین و بگو:

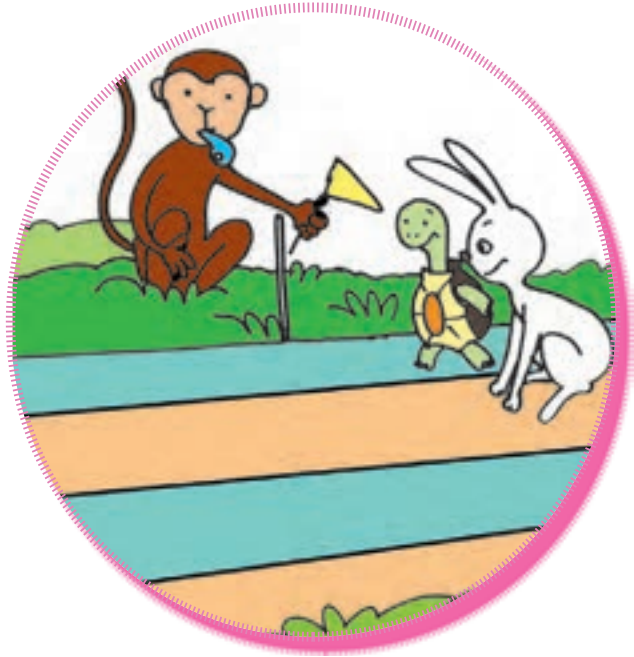
● بعضی از جانوران آهسته حرکت می کنند.

بین و بگو:

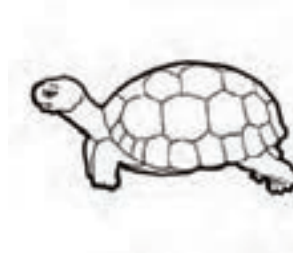
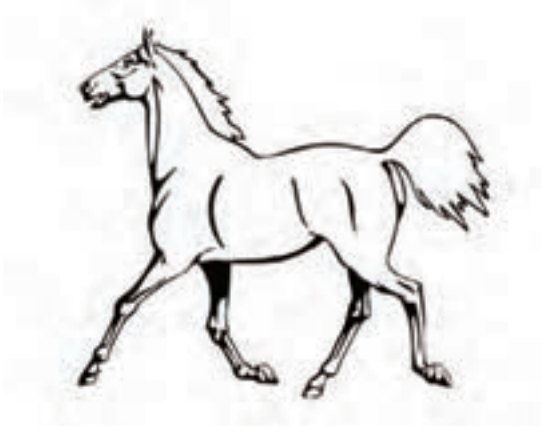
داستان تصویرهای زیر را تعریف کنید.

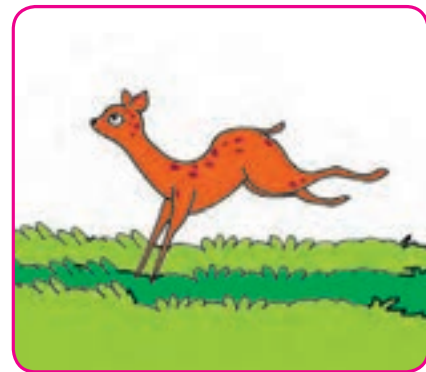
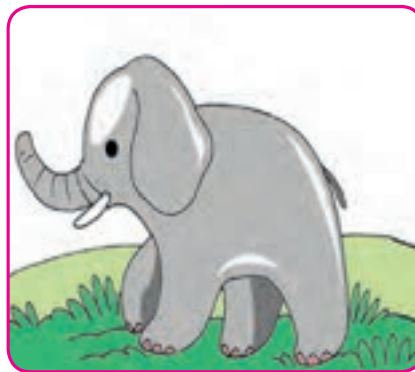

انجام بده:

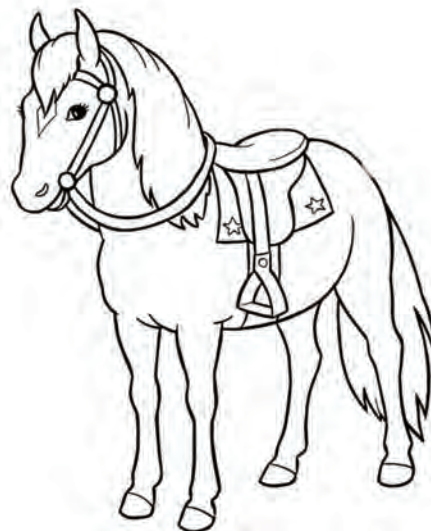
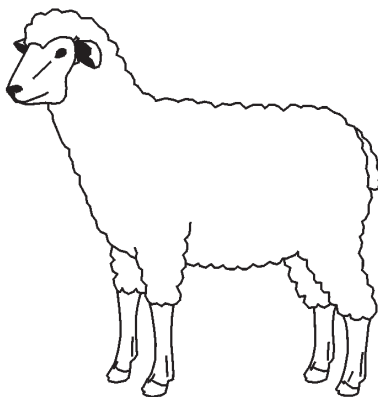
● تصویر جانوری را که تند حرکت می کند؟ رنگ کن.

● تصویر جانوری را که آهسته حرکت می کند؟ علامت بزن.

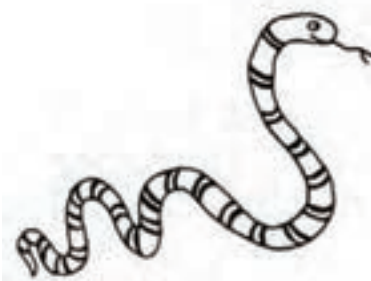
● از کدام جانور در ورزش سوارکاری استفاده می شود؟ رنگ کن.

انجام بده:

● کدام جانور برای حرکت کردن پرواز می‌کند؟ رنگ کن.

● کدام جانور برای حرکت کردن شنا می‌کند؟ علامت بزن.

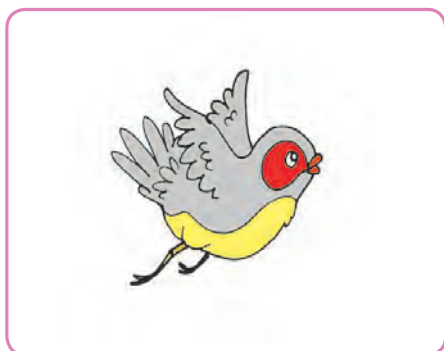
● کدام جانور برای حرکت کردن راه می‌رود؟ دور آن خط بکش.

انجام بده:

هر جانور را به محل حرکتش برسان.

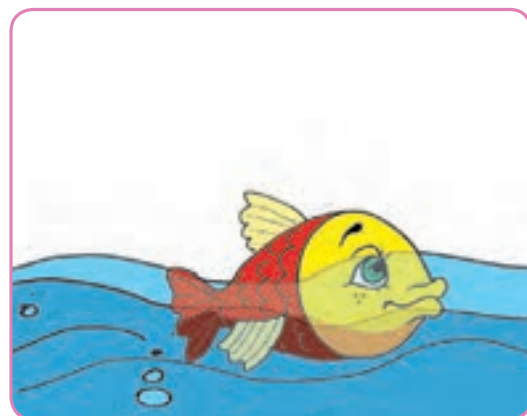
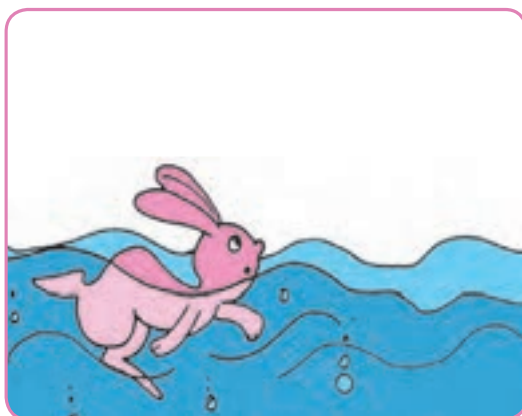
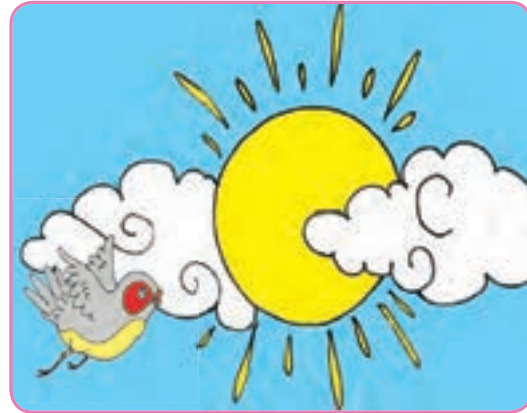

انجام بده:

● در تصویرهای زیر محل حرکت کدام جانور اشتباه است؟ روی آن خط بزن.

با والدین:

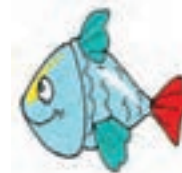
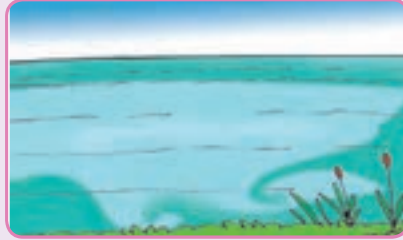
فرزند خود را به دیدن فیلم‌های مستند در مورد حیوانات تشویق کنید و درباره‌ی فیلم با آنها گفت و گو کنید.

فکر کن:

هریک از جانوران زیر بیشتر در کجا حرکت می کنند؟ علامت بزن.

دنیای گیاهان:

بازی:

● این بازی را در کلاس انجام دهید.

- گیاهان خوراکی را به کلاس آورده و یک مهمانی برگزار کنید.

بین و بگو:

● گیاهان چه فایده‌ای برای ما دارند؟

- به تصویرهای زیر نگاه کنید و در مورد آنها گفت و گو کنید.

بعضی از غذاها از گیاهان به دست می‌آید.

ببین و بگو:

بعضی از غذاها از گیاهان به دست می آید.

بین و بگو:

داستان تصویرهای زیر را تعریف کنید.

انجام بده:

● کدام یک از گیاهان زیر را برای درست کردن سالاد انتخاب می‌کنی؟ با خط به ظرف سالاد وصل کن.

انجام بده:

● از کدام گیاه نان درست می کنند؟ رنگ بزن.

● تصویر گیاهان خوراکی را علامت بزن و دور گیاهان غیر خوراکی خط بکش.

انجام بده:

- امروز مادر می خواهد برای شام سوپ درست کند، او برای پختن سوپ از کدام یک از این گیاهان می تواند استفاده کند؟ دور آن ها خط بکش.

انجام بده:

● یک باغچه پر از گیاهان خوراکی را بکش و رنگ بزن.

انجام بده:

● مواد غذایی را که در سمت راست می بینی از چه گیاهانی بدست می آید؟ به آن گیاه وصل کن.

انجام بده:

● هر یک از این خوراکی‌ها از چه گیاهانی تهیه شده‌اند؟ تصویرهای آن را در جدول بچسبان. (از صفحه ضمیمه)

● نان از کدام یک از این گیاهان به دست می‌آید؟

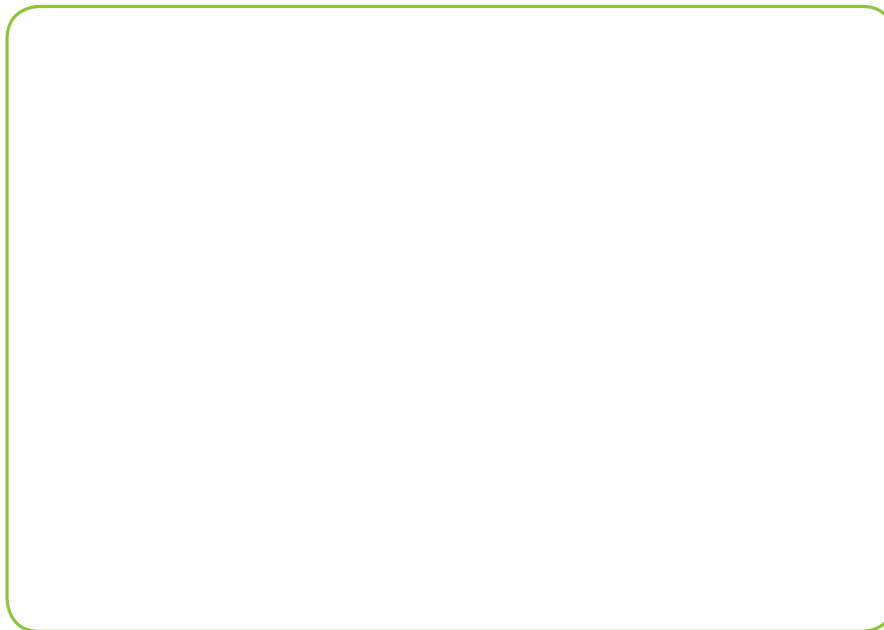

انجام بده:

● کدامیک از این خوراکی‌ها از گیاه به دست می‌آید؟ علامت بزن.

- دوست داری مادرت چه میوه‌ای را برای زنگ تفریح بگذارد؟ شکل آن را بکش.

با والدین:

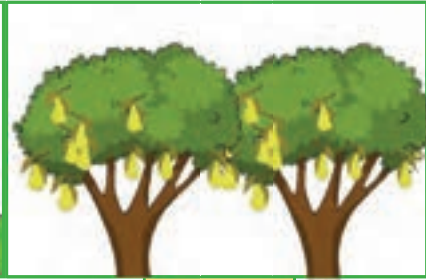
در هر وعده‌ی غذایی از گیاهان خوراکی استفاده کنید.

فکر کن:

● در این تصویرها کدام یک از گیاهان خوراکی زیر را می بینی؟ علامت بزن.

فصل دوم:
علوم
زمین

سنگ و خاک:

بازی:

- این بازی را در کلاس انجام دهید.
- با سنگ شکل‌های مختلفی درست کنید.

ببین و بگو:

● سنگ‌ها چه شکلی هستند؟

- نمایشگاه سنگ:

مقداری سنگ جمع‌آوری کن

یک شانه کوچک خالی تخم‌مرغ تهیه کن.

سنگ‌های مختلف را که جمع‌آوری کردی داخل آن بگذار.

- درمورد سنگ‌ها با هم گفت و گو کنید.

سنگ‌ها شکل‌های گوناگونی دارند.

انجام بده:

هر سنگ را به جعبه ی خودش وصل کن.

ببین و بگو:

● به این تصویرها نگاه کنید.

در هر تصویر سنگ‌ها را نشان بده و بگو هر کدام را در کجا می‌بینی؟

سنگ‌ها در همه جا وجود دارد.

بین و بگو:

از سنگ چه استفاده‌هایی می‌کنیم؟

از سنگ برای ساختن بعضی چیزها استفاده می‌کنیم.

انجام بده:

در تصویرهای زیر برای ساختن کدام یک از سنگ استفاده شده است؟ علامت بزن.

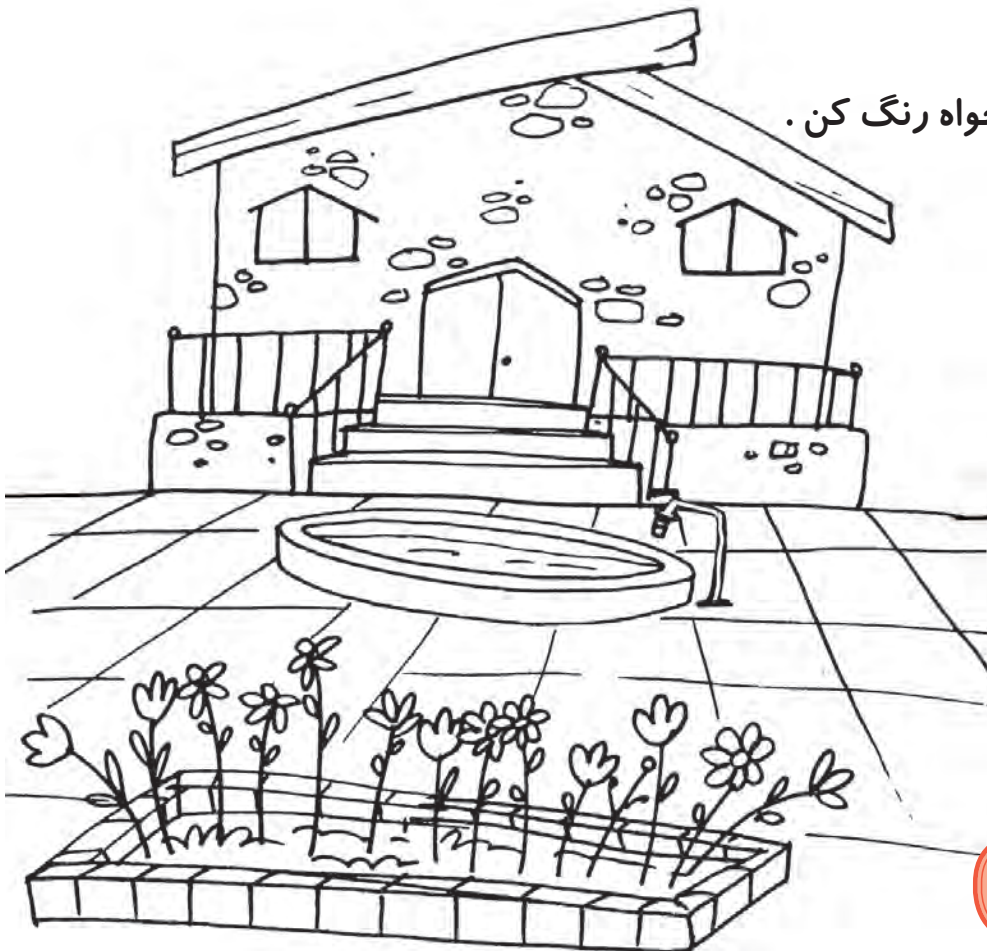

در این تصویر سنگ‌های دیوار را قهوه‌ای رنگ کن.

سنگ حوض را آبی رنگ کن.

سنگ پله‌ها را زرد رنگ کن.

سنگ‌های دور باغچه را به دلخواه رنگ کن.

با والدین:

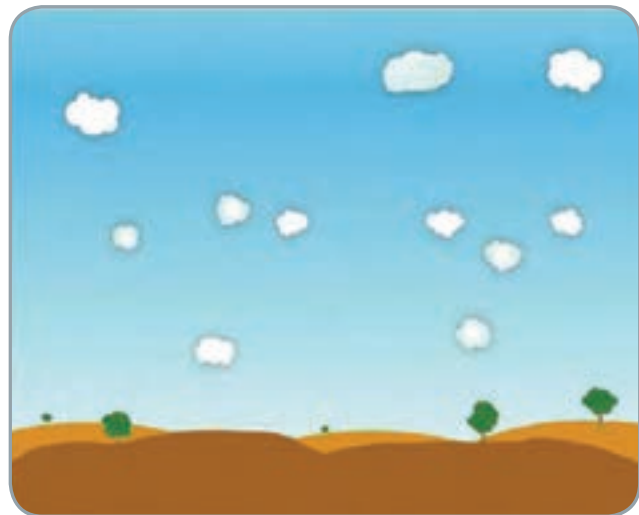
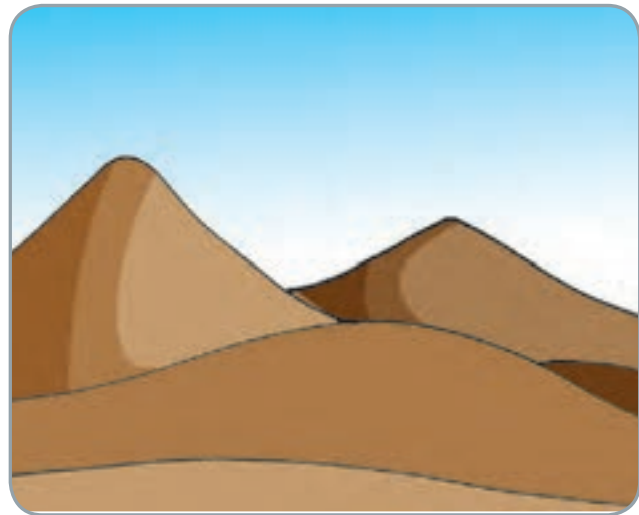
فرزند خود را تشویق کنید تا با دقت محیط اطراف خود را مشاهده کرده و اشیا سنگی را شناسایی کند.

ببین و بگو:

در چه جاهایی خاک وجود دارد؟

خاک در بیشتر جاها وجود دارد.

انجام بده:

● از خاک چه استفاده‌هایی می‌کنیم؟

- گل‌بازی:

مقداری خاک رس و آب تهیه کنید. روی خاک کم‌کم آب بریزید و مالش دهید، تا مقداری گل سفت درست شود. با گل چیزهای گوناگون بسازید.

- بعد از گل‌بازی دست‌های خود را با آب و صابون بشوید.

با خاک چیزهای مختلفی می‌سازیم.

بین و بگو:

به این تصویر ها نگاه کنید.

در هر تصویر از خاک چه استفاده‌ای شده است؟

از خاک استفاده‌های زیادی می‌کنیم.

بین و بگو:

داستان تصویرهای زیر را تعریف کنید.

انجام بده:

● در تصویرهای زیر در چه جاهایی بیشتر سنگ دیده می‌شود؟ علامت بزن.

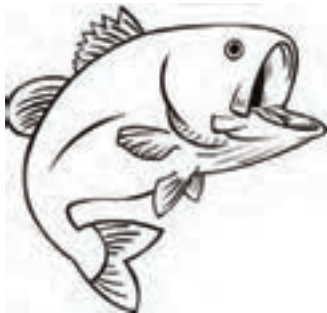
● در تصویرهای زیر در چه جاهایی خاک بیشتر دیده می‌شود؟ به آن وصل کن.

انجام بده:

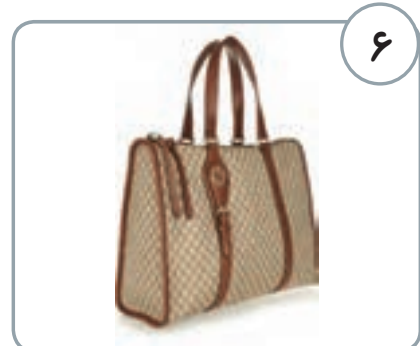
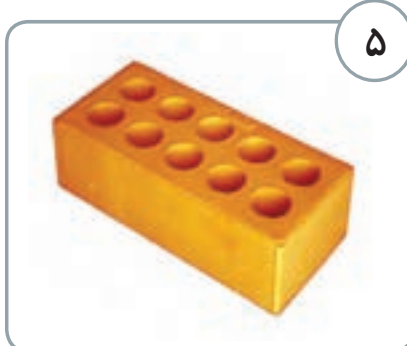

● در تصویرهای زیر کدام جانور در خاک باغچه است؟ آن را رنگ کن.

● در تصویرهای زیر در ساخت کدام یک از خاک استفاده شده است؟

شماره‌های آن را در جدول بنویس.

	از خاک استفاده شده
	از خاک استفاده نشده

انجام بده:

کدام زمین برای کشاورزی مناسب است؟ علامت بزن.

در تصویرهای زیر برای انجام کدام ورزش از سنگ استفاده می‌شود؟ دور آن را خط بکش.

- علی با آب و خاک یک ظرف ساخته است. نقطه چین‌ها را پر رنگ کن و نام آن را بگو.

فکر کن:

● هر يك از وسايل زير از چه چيزي ساخته شده است؟ علامت بزن.

آب و هوا:

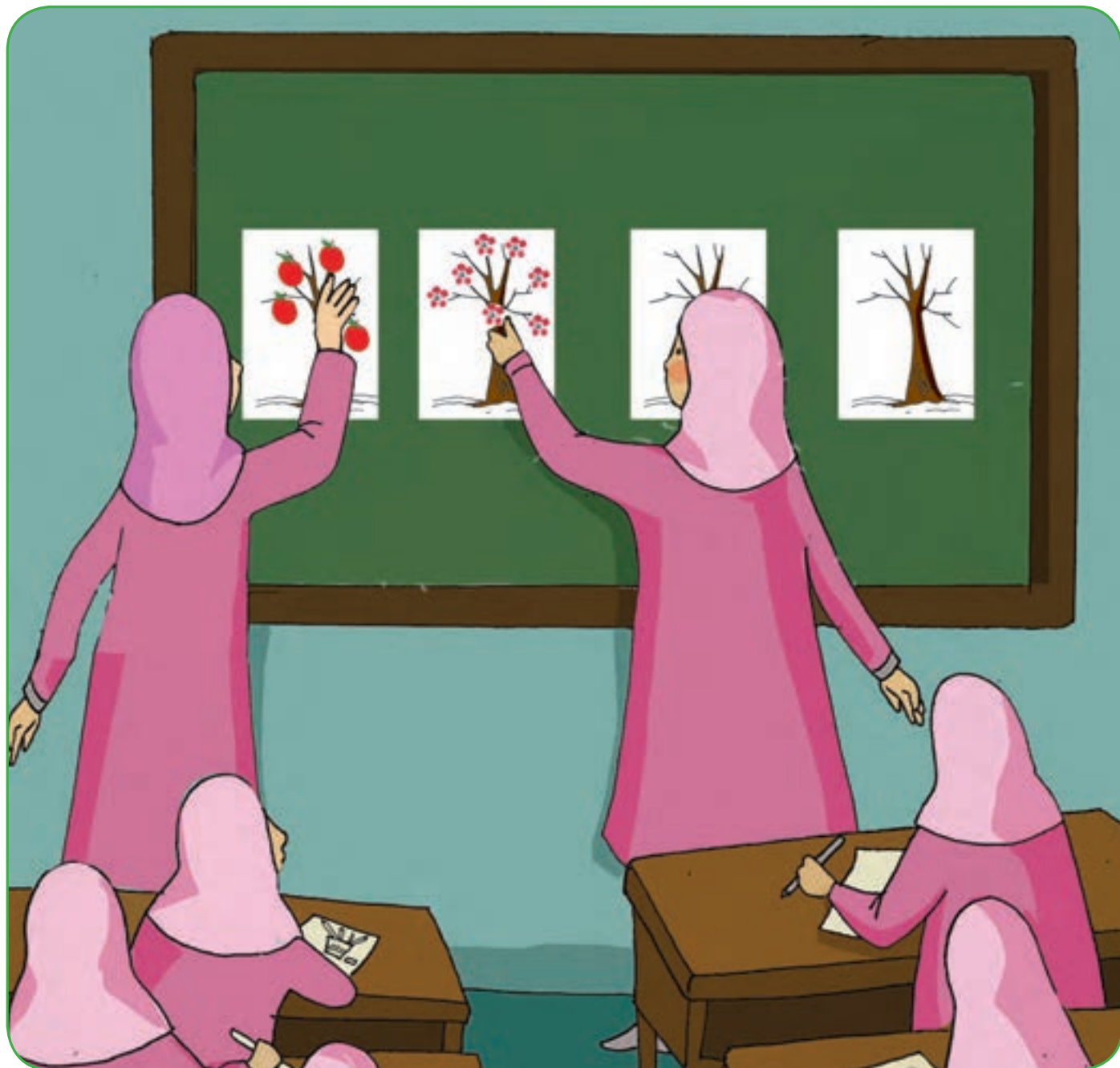

بازی:

این بازی را در کلاس انجام دهید.

- درختها در کدام فصل زیباتر شده است؟

بین و بگو:

هر فصل چه آب‌وهوایی دارد؟

- به این تصویرها نگاه کنید.

- درباره‌ی آب‌وهوای هر فصل گفت و گو کنید.

در فصل بهار هوا کم‌کم گرم می‌شود.

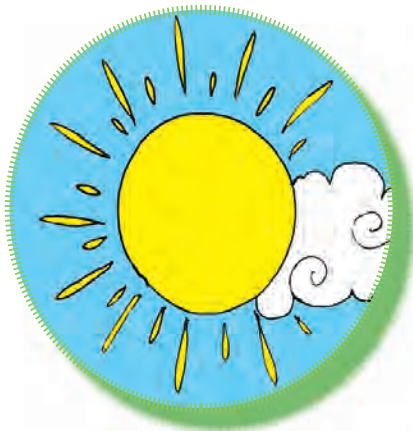
در فصل پاییز هوا کم‌کم سرد می‌شود.

انجام بده:

با کشیدن خط تصویر های مربوط به هم را وصل کن.

انجام بده:

● فصل تابستان است، هوا خیلی گرم شده. کدام محل برای استراحت این پسر مناسب است؟ او را به آن محل برسان.

● باران می‌بارد، این پسر برای این که خیس نشود به چه چیزی نیاز دارد؟ به او برسان.

انجام بده:

تصویر مربوط به آب و هوای هر فصل را به تصویر مناسب آن وصل کن.

کدام تصویر هوای سرد را نشان می‌دهد؟ علامت بزن.

ببین و بگو:

به این تصویرها نگاه کنید.

- این لباس‌ها برای چه فصلی مناسب است؟

بعضی از لباس‌ها برای فصل تابستان مناسب است.

ببین و بگو:

● به این تصویرها نگاه کنید.

- این لباس‌ها برای چه فصلی مناسب است؟

بعضی از لباس‌ها برای فصل زمستان مناسب است.

انجام بده:

- لباس‌هایی که برای روزهای گرم مناسب است را علامت بزن. و دور لباس‌هایی که برای روزهای سرد مناسب است، را خط بکش.

- کدام یک از تصویرهای زیر فصل زمستان را نشان می‌دهد؟ علامت بزن.

انجام بده:

● در فصل زمستان خانه‌ی شما با کدام یک از وسایل زیر گرم می‌شود؟ آن‌را به خانه برسان.

● کدام وسیله در تابستان خانه‌ی شما را خنک می‌کند؟ دور آن خط بکش.

انجام بده:

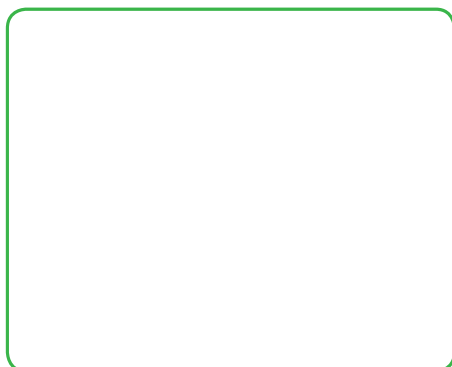
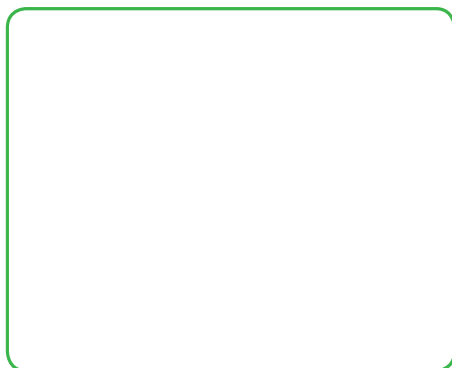
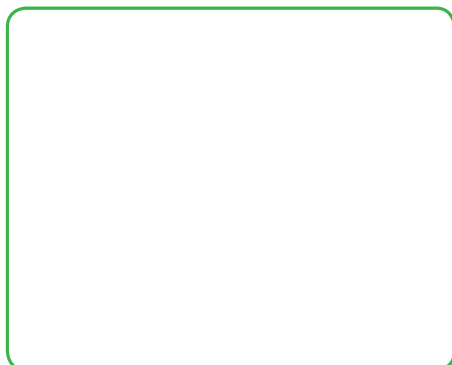
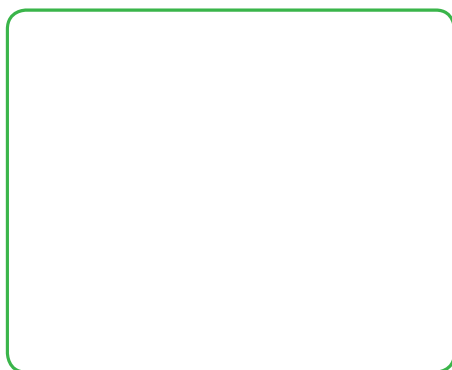
● به نظر شما در کدام یک از این تصویرها هوا ابری است؟ آن را نشان بده.

انجام بده:

● تصویر مربوط به هر فصل را در مقابل آن بچسبان. (از صفحه ضمیمه)

انجام بده:

● در یک روز گرم تابستانی خوردن کدام یک از این خوراکی ها لذت بخش است؟ دور آن خط بکش.

● در یک روز سرد زمستانی خوردن کدام یک از این خوراکی ها لذت بخش است؟ علامت بزن.

با والدین:

فرزند خود را به داشتن پوشش مناسب در آب‌وهوای مختلف تشویق کنید.

فکر کن:

تصویر مربوط به هر فصل را علامت بزن.

تابستان

بهار

فکر کن:

تصویر مربوط به هر فصل را علامت بزن.

زمستان

پاییز

ضمائم ٢

مربوط به صفحه ٧٥ جلد ٣

ضمائم ١

مربوط به صفحه ٤٥ جلد ٣

